

Vrijedan prinos čakavologiji

(Iva Lukežić, Sanja Zubčić: *Grobnički govor XX. stoljeća*, Katedra Čakavskoga sabora Grobinščine, Rijeka, 2007.)

U Rijeci je 2007. godine izdan jedan od rječnika koji se pridružuje danas već brojim samostalnim rječnicima čakavskoga narječja i manje brojnim leksikografski doradenim. Djelo autorica dr. sc. Ive Lukežić i dr. sc. Sanje Zubčić, kojega je glavna i izvršna urednica dr. sc. Silvana Vranić, ujedno i recenzentica uz dr. sc. Sanju Vulić, izdala je Katedra Čakavskoga sabora Grobinščine. Riječ je o monografskoj knjizi grobničkoga govora 20. st. glavni dio koje zauzima rječnik, a ostatak vrijedni prinosi čakavologiji – radovi autorica o gramatici grobničkoga govora: rad dr. sc. Ive Lukežić *Jezični sustav grobničkoga govora u 20. st.*, koji donosi genetsku klasifikaciju grobničkoga govora unutar hrvatskoga jezika te fonološki sustav (glasove, glasovne promjene i naglasni sustav) i morfološki sustav (deklinacije imeničkih riječi i konjugaciju riječi), i dva rada: *Naglasni sustav u grobničkom govoru* i *Napomene o sintaksi* dr. sc. Sanje Zubčić o naglasnim tipovima i sintaksi. Knjizi su pridružena dva bibliografska popisa radova, šire i uže vezana za temu – grobnički govor. Knjiga ima 767 numeriranih stranica od kojih 140 čine gramatički tekstovi, a 620 rječnik: popise riječi, njihovu gramatičku odrednicu, oprimjerenje u rečenicama, frazeme te upućivanje na sinonime i dr. Riječi su to koje pripadaju leksičkom fundusu grobničkoga govornoga tipa 20. st. Rječnik je istojezič-

ni, dijalektalni s glavom i tijelom članka koji pripadaju različitim razinama istoga jezika (čakavskoj i standardnoj razini hrvatskoga jezika), dok se natuknica tumači standardnim ekvivalentom ili definicijom. Sam rječnički dio čini niz abecednim redom poredanih natuknica. Nema onih s početnim fonemom /ʒ/ (u pismu *dž*) koji ni u ostalim govorima čakavskoga narječja nije dijelom suglasničkoga inventara, a pet je natuknica zastupljeno s početnim fonemom /dʹ/: **dʹačič**, **dʹak**, **dʹir**, **dʹirät**, **dʹumbus**. Natuknice se navode u kanonskome obliku, a zastupljene su sve vrste riječi. Imenička natuknica sadržava rod i određenje kategorije broja samo uz oblik imenica koje se ostvaruju samo u množini ili u množini mijenjaju značenje, primjerice: **natikače**, *ž. mn.*, **lōjtre**, *ž. mn.*, ali **kūkavica**, *ž.*, **būštica**, *ž.* itd. Navode se i alternacije (naglasnoga ili kojega drugoga tipa) koje se pojavljuju među oblicima iste natuknice, npr. G jd. ili mn.: **čuvār**, *m. G jd.* **čuvārā**, **kājla**, *ž. G mn.* **kājli**, ili unutar istoga oblika (kanonskoga) ako je njihova razlika uvjetovana fonetski i fonološki, **šilica/šilica**, *ž.*, **šjārpa/šjārpa**, *ž.*, **krāmpus [krāmpus]**, *m.* (iznimno se alofon fonema /m/ u rječniku navodi zbog obilježja nazalnosti, uvijek u uglatim zagrada). Pridjevi uz oznaku roda i broja nose i oznaku određenosti i neodređenosti, a oba oblika nisu dijelom iste natuknice, primjerice: **čōrāv (čōrava, čōravo)**, *neodr. pridj.* i **čōravī (-ā, -ō)**, *odr. pridj.* Natuknica određenoga, pa i neodređenoga lika pridjeva, zbog naglasne razlikovnosti, sadržava komparativ toga primjera, primjerice: **čōrāv (komp. čōravijī)**, **čōravī (komp. čōravijī)**, dok u svim pridjevskim natuknicama izostaju oblici za superlativ. Osim toga, pridjevska natu-

knica sadržava prozodijsku razliku među oblicima neodređenoga lika pa uz muški rod donosi i ženski i srednji rod bez obzira na (ne)postojanje razlike između ž. i sr. roda, npr. **čřn/čřn** (**čřnā/čřnā**, **čřnđ/čřnđ**), *neodr. pridj.*, **kafēn** (**kafēna**, **kafēno**), *neodr. pridj.* Ako se oblici prozodijski razlikuju, uz zamjenicu se u kanonskom obliku unutar natuknice navode i jedninski oblici ženskoga i srednjega roda, npr. **onakōv** (**onakōva**, **onakōvo**), *zamj.*; **mōj** (**mojā**, **mojē**), *zamj.*; **ōn** (**onā/ōnā**, **onđ/ōnđ**), *zamj.* uz **ōn** (**onā**, **onđ**), *zamj.* U suprotnom se navode samo nastavci za ženski i srednji rod jednine u obliku zagrada, kao i u pridjeva. Znakovi nad vokalima – naglasci daju informacije o naglasnoj silini, duljini naglašenih i nenaglašenih vokala te o intonaciji naglašenih vokala. Naglasni je sustav grobničkoga govora troakcenatski sustav s dobro očuvanim starim mjestom naglasaka. Zbog arhaičnosti toga sustava u rječniku je osobita pozornost posvećena upravo prozodijskim specifičnostima. Ilustrativne su rečenice uzete iz stvarnih govornih situacija te se mogu smatrati svojevrstnim ogledom grobničkoga govora, a samo poneke su preuzete iz usmenoknjiževnoga blaga. Osim toga, rječnik je bogat frazemima grobničkoga govora. Frazem se donosi u kanonskom obliku, a uvodi se pod samo jednu natuknicu iza oprimjerenja leksema prema temeljnoj riječi: navodi se pod imenicu koju frazem ima, a ako ih je više, pod prvom navedenom, npr. pod **īme** – **pđc z īmenōn Bđžjīn**, **đči** – **vēzāt komū/kemū đči**, **rēc komū/kemū čā v đči**; pod **kōnj** – **pāst s konjā na oslā**, **krōv** – **krōv nad glāvōn**. Ako frazem ne sadržava imenicu, navodi se redom: pod koju drugu imensku riječ koja je sastavni dio frazema (pri-

djev, zamjenica, broj), tj. pod prvom ako ih je više, pod glagolom, tj. pod prvim od njih više ili pod prilogom u ostalim slučajevima, npr. pod **čřst** – **ne bīt čřst**; pod **dāt** – **dāt sē od sebē**, **dāt se nā/nād kogā**, **ne dāt se**, **ne dāt se znāt**; pod **bēlo** – **na bēlō**; **bēlō gjēdat**. Unutar natuknice donosi se značenje frazema, a unutar oblika zagrada njegov fakultativni dio. Ako navedeni leksem ima sinonim, redovito se na nj upućuje formulacijom *isto: sinonim* neposredno iza značenja, npr. **dūnūt** *gl. svrš.* (**dūneš**, **dūnū**) – naglo udariti koga u rebra ili drugamo (*isto: sūnūt*), **zīkāntat se**, *gl. svrš.* (**zīkāntāš se**, **zīkāntāju se**) – napjevati se (*isto: nakāntāt se*). Iz ovoga je primjera vidljivo da je glagolska natuknica zastupljena u kanonskom obliku (infinitivu), izuzev kad je on izgubljen. Tada se navode oblici u prezentu, primjerice: **grēn**, **grēš** i dr. Uz kanonski oblik glagola, glagolska natuknica sadržava oznaku za svršeni i nesvršeni vid te oblike za 2. l. jd. i 3. l. mn., npr. **lētovat**, *gl. nesvrš.* (**lētuješ**, **lētujū**), **dospēt**, *gl. svrš.* (**dospēneš/dospīješ**, **dospēnū/dospījū**). Usto, pod natuknicom se glagola navodi i niječni oblik glagola kad su niječna čestica i glagol spojeni u jednu riječ, primjerice: **bīt** (**sān**, **sī**, **jē**, **smō**, **stē**, **sū**), ali i (**nīsān/nīs**, **nīsī**, **nī**, **nīsmđ**, **nīstē**); **īmet** (**īmāš**, **īmajū**) i **nīmān**, **nīmāš**, **nīmā**, **nīmāmo**, **nīmāte**, **nīmāju**. Rječnik koji je osmislila i temeljni fond riječi prikupila Iva Lukežić, a nadopunila i u računalo unijela te leksikografski obradila Sanja Zubčić, stvaran je gotovo tri desetljeća, što još jednom potvrđuje koliko je bavljenje rječnikom zahtjevan posao. Razloge tomu treba potražiti u činjenici da rječnik živi u živim ljudima, pojedincima koji čine društvo. Stoga se kor-

pus za izradu jednoga rječnika sakuplja u duljem razdoblju, u različitim okolnostima i u iskazima više pojedinaca različitih dobnih skupina. Popisano je i obrađeno 12 100 riječi i blizu 400 frazema te 12 500 leksičkih jedinica što nije potpuni popis leksema grobničkoga mjesnoga govora, ali se ta brojka, prema riječima autorica, prilično pouzdano približila ukupnom rječničkom fondu grobničke zajednice 20. st. svojstvenom svim generacijama i društvenim slojevima. Ova je monografija slika grobničkoga govora kakav je on bio u prošlom stoljeću, kraj kojega su autorice postavile kao svojevrstu granicu uključivanja leksema svjesne da se rječnik grobničkoga govora u ovom stoljeću već znatnije mijenja. Također, dragocjen je to prilog dijalektolozima i leksikografima, ali i široj struci. No, zanimljiv će neosporno biti i laicima, osobito Grobničanima, koji će, kao ponajbolji poznavatelji ovoga korpusa riječi, zasigurno pronaći dio njima namijenjen i blizak. Stoga je ova knjiga višestruko neosporno izniman prinos hrvatskoj dijalektologiji!

Mirjana Crnić